

Českoslovenští komunisté a jejich strana

Akademie věd
České republiky

věda 68

kolem
nás
prostory
společné
paměti

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., (www.usd.cas.cz) lze bezesporu pokládat za jeden z výdobytků tzv. sametové revoluce v roce 1989. Potřebu dozvědět se pravdu o vývoji československé společnosti v posledních čtyřech desetiletích tehdy cítila převážná část Čechů, Moravanů i Slováků nespokojených se stavem, v jakém se nacházela naše země. Proto požadavek na vytvoření vědeckého pracoviště, které by objektivně a nezávisle na jakýchkoli politických tlacích prozkoumalo období vlády Komunistické strany Československa, vtělilo do svého programu Občanské fórum, jež na přelomu let 1989 a 1990 stanulo v čele boje za změnu politického systému u nás. Myšlenka na založení takové instituce navíc vycházela ze zkušenosti většiny západoevropských zemí, kde ústavy zaměřené na výzkum nejnovějších dějin úspěšně působily již po několik desetiletí. Postupem času byl tento cíl ještě rozšířen: komunisté totiž neznemožňovali jen objektivní poznání doby, během níž v republice vládli, ale také deformovali pohled na období starší, především druhé světové války, boje proti německé okupaci Československa a jeho osvobození. Snahou se tedy stalo vybudovat pracoviště, které by nezávisle zkoumalo československé dějiny v celém dramatickém období let 1938–1989. Především však všestranné poznání komunistické minulosti vnímala osvobozená společnost jako jednu z podmínek svého zařazení do evropského demokratického společenství.

Mimořádná doba a mimořádné pracovní nasazení umožnily během roku 1990 vytvořit podmínky pro běžný vědecký provoz. Klíčovou roli v zakladatelském údobí ÚSD sehrál a podobu ústavu na dlouho zásadním způsobem ovlivnil jeho první ředitel prof. PhDr. Vilém Prečan, CSc., který mimo jiné dokázal aplikovat zkušenosti a představy, s nimiž se vracel z exilu v SRN. Jádrem výzkumných pracovníků ústavu tehdy tvořili historikové, jejichž profesní kariéra byla po roce 1968 násilně přerušena a kteří zde našli novou příležitost k uplatnění a odborné rehabilitaci. Je pochopitelné, že těžiště jejich práce spočívalo právě v bádání o klíčových událostech politických dějin Československa v období komunistického režimu.

V prvních letech existence získal ústav svou základní vnitřní strukturu, byla rekonstruována a adaptována budova ve Vlašské ulici 9 (nepominutelný význam měla v první polovině devadesátých let velkorysá finanční podpora Konrad-Adenauer-Stiftung), byla budována specializovaná knihovna. Svoji publikační činnost zahájil ústav hned v roce 1990 mj. založením edičních řad *Sešity ÚSD*, *Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970* (od roku 1993), *Svědectví o době a lidech* (od roku 1992), od roku 1993 začal vycházet časopis *Soudobé dějiny*, systematicky byla připravována a vydávána bibliografie soudobých dějin atd. Když Vilém Prečan předával v roce 1998 ústav svému nástupci, jímž se stal PhDr. Oldřich Tůma, PhD., byl ÚSD již stabilizovanou a respektovanou akademickou institucí. Tato skutečnost nalezla svůj výraz i v tom, že v roce 1999 získal prestižní mezinárodní ocenění, Cenu Hannah Arendt, udělovanou Institut für die Wissenschaften vom Menschen a Koerber-Stiftung.

Komunistický režim v Československu, trvající přes čtyřicet let, zásadním způsobem ovlivnil vývoj české a slovenské společnosti. Zanechal hluboké stopy jak ve struktuře národního hospodářství, sociální skladbě obyvatelstva a ekologické tvárnosti krajiny, tak i ve smýšlení lidí; formoval jejich hodnotový systém i politické názory. Komunistická nesmiřitelnost připravila o život stovky lidí a o svobodu desetitisíce dalších. Masová emigrace, k níž po komunistickém převratu v únoru 1948 došlo, ochudila český a slovenský národ o statisíce těch nejlepších, kteří odešli do zahraničí a už se nikdy nevrátili domů, stejně jako o jejich potomky, kteří se již za Čechy, Moravany a Slováky nepokládají. Komunistický sociální experiment zcela zničil vrstvu soukromých podnikatelů od drobných řemeslníků a obchodníků až po majitele velkých úspěšných firem, kteří byli hnacím motorem hospodářské soutěže a podnikavosti. Násilná kolektivizace zemědělství zlikvidovala tradiční selský stav, který se v minulosti zásadním způsobem podílel na udržování a rozvíjení národního svérázu a lidové kultury. Vzdělané vrstvy obyvatelstva, které smýšlely jinak, než si skupina vládnoucích představitelů režimu přála, byly umlčeny a zbaveny možnosti ovlivňovat duchovní vývoj svých spoluobčanů. Ale ani dělnická třída, jejímiž zájmy se komunisté zaklínali, nebyla skutečným pánem v zemi. Komunistický režim během svého trvání přijímal opatření, která proletariát zbavovala sociálních vymožeností a práv, jichž se domohl během předchozích desetiletí. Pokud se dělníci při hájení svých zájmů dostali do rozporu se zájmy komunistické strany, stali se obětí nelítostné perzekuce, stejně jako příslušníci tzv. poražené buržoazie a ostatních „vykořisťovatelských tříd“. Tato nenávist se nesoustřeďovala pouze na konkrétní nepřátele komunistického režimu, ale také na jejich rodinné příslušníky včetně dětí. V neposlední řadě zbavil režim nastolený Komunistickou stranou Československa naši zemi suverenity a nezávislosti a učinil z ní poslušného vazala Sovětského svazu. To všechno jsou důvody, které vyvolávají naléhavou potřebu studia tak výjimečného fenoménu československých dějin, jakým Komunistická strana Československa a její činnost od roku 1921 bezesporu je.

Nejtragičtější na této pohnuté historii je skutečnost, že komunistický režim, který přinesl naší zemi tolik utrpení, nám nebyl vnucen zvenčí násilím, ale že si jej naši rodiče a prarodiče zvolili dobrovolně, že v něm většina z nich po dlouhou dobu spatřovala naději a šťastnou budoucnost pro sebe i své děti a že za ním stála a podporovala jej i ve chvílích těžkých a krizových. A že tento zločinný režim nezanikl následkem aktivního odporu, nýbrž že se zhroutil v důsledku vlastní vyprázdněnosti a v okamžiku, kdy nemohl spoléhat na pomoc sovětského protektora, fakticky se sám vzdal moci.

Odpověď na otázku, proč právě v Československu se komunisté dostali k moci bez většího násilí a s podporou převážné části obyvatelstva, zatímco v okolních státech, jako je Polsko, Maďarsko či bývalá Německá demokratická republika, byl jejich režim dosazen pomocí sovětských bodáků a někdy až po krvavé občanské válce, není snadná. Mimořádné postavení Komunistické strany Československa v zemi nepochybně umožnila výrazná levicová tendence, kterou lze ve vývoji české společnosti dlouhodobě sledovat. Již ve druhé polovině 19. století, kdy česky hovořící etnikum dozrávalo v moderní evropský národ, bylo u něj viditelné odmítání některých tradičních konzervativních hodnot: duchovní rozchod s církví římsko-katolickou a stále sílící ateismus byly nazývány „antiklerikalismem“, odmítání adekvátního

Organizované dělnické a socialistické hnutí v českých zemích má dlouhou tradici. V hostinci U kaštanu v Břevnově u Prahy byla 7. dubna 1878 založena Československá sociálně demokratická strana

Počátkem dvacátých let došlo v sociální demokracii k hluboké vnitřní krizi, která vyvrcholila rozkolem strany. Její levicové křídlo se odtrhlo a na sjezdu konaném ve dnech 14. až 16. května 1921 se ustavilo jako Komunistická strana Československa

postavení historické šlechty v národním společenství bylo směřováno s „demokratizací“, růst marxistických idejí v řadách českého dělnického hnutí na úkor jiných myšlenkových proudů byl chápán jako pronikání „vědeckých“ myšlenek do řad vykořisťovaných proletářů. Tento radikální trend ještě zesílil po první světové válce, kdy k nárůstu levicového extremismu pod vlivem bolševického převratu v Rusku došlo prakticky v celé Evropě. Avšak jestliže ve většině sousedních států po přechodném vzepětí došlo k opadnutí revolučních nálad a význam nově vzniklých stran leninského typu klesal, Komunistická strana Československa, založená v roce 1921, zůstala jednou z nejpočetnějších československých politických sil.

Komunistická strana Československa v opozici vůči republice

V počátcích své existence nebyla Komunistická strana Československa zdaleka tak jednotná a ideově pevná jako později. Vznikala postupně z rozličných uskupení, mezi nimiž levicová opozice uvnitř sociální demokracie hrála sice ústřední, nikoli však výlučnou roli. Sociálnědemokratické tradice v ní po jistý čas přežívaly, zejména v době, kdy její formování zásadním způsobem ovlivňoval Bohumír Šmeral. Ten dokonce na ustavujícím sjezdu strany prohlásil, že „komunista není kvalitativně nic jiného než o konečných cílech marxistického socialismu nepochybující sociální demokrat“. Není se tedy co divit, že Komunistická internacionála, která měla zcela jiné představy o tom, jak by měl komunista smýšlet, brzy vyvinula úsilí, aby Šmerala z čela nově vzniklé KSČ odstranila a vyslala jej jako svého emisara do Mongolska.

Takové zasahování do činnosti KSČ bylo možné proto, že od samého začátku své existence nevystupovala jako strana samostatná. Tím, že přistoupila na 21 podmínek Komunistické internacionály, se změnila v jednu z jejích sekcí, a v důsledku toho byla pořád více závislá na stanoviscích vedení v Moskvě. Již na prvním sjezdu KSČ zaznělo, že poměr moskevského vedení k jednotlivým sekcím „je poměrem vychovatelů a učitelů revoluční teorie“. A už v roce 1922 vedení kominterny proklamovalo, že rezoluce exekutivy Komunistické internacionály jsou pro všechny strany závazné. Nesmírně důležitým prostředkem, kterým si kominternu vymáhala poslušnost jednotlivých národních stran, tedy sekcí, byly finance. Subvencování komunistických stran Moskvou umožňovalo prosazování sovětského vlivu a pro KSČ mělo obrovský význam. Peníze z Moskvy umožňovaly nejen budování strany, vydávání jejího tisku, ale také proplácení mezd stranických aparátčiků, pro něž to většinou byl jediný zdroj příjmů, a je pochopitelné, že na jejich uvažování i chování měla tato skutečnost rozhodující vliv. Zásadním mezníkem ve vývoji KSČ se stal V. sjezd v roce 1929, který se nesl pod heslem „bolševizace“. Její úspěch byl spojen s generační výměnou vedení – do čela strany nastoupili mladší funkcionáři v čele s Klementem Gottwaldem, z nichž značná část patřila mezi absolventy Mezinárodních leninských škol a přesvědčené stalinisty. Tato skutečnost se následně promítala do jejich každodenní politické činnosti.

Od samého počátku své existence vystupovala KSČ jako strana antisystémová, tedy odmítající parlamentnědemokratický režim v Československu. Hlásila se

Na V. sjezdu KSČ v roce
1929 byl jejím generálním
tajemníkem zvolen Klement
Gottwald. Vystoupil s heslem
bolševizace a stranu přeměnil
v organizaci stalinského typu

k ideálům bolševické revoluce, sovětského státu, diktatury proletariátu. Hlásala třídní boj, zespolečenštění výrobních prostředků a dělnickou vládu. V národnostní otázce prosazovala právo menšin na sebeurčení, a to až do odtržení. Tato politická stanoviska se ještě vyostřila po provedené bolševizaci strany: Klement Gottwald tehdy v Národním shromáždění ostatním poslancům sliboval, že jim komunisté „zakroutkr krkem“. Nepřáteli strany nebyli jen příslušníci buržoazie a členové „měšťáckých“ politických stran, ale i sociální demokraté, jimž se od vedení kominterny dostalo nelichotivého označení „sociálfašisté“. Heslem se stal nelítostný boj „třídy proti třídě“ a odmítání „měšťácké demokracie“. Československá republika podle komunistů byla státem imperialistickým, hodným zničení.

Vzdor těmto extrémním postojům se KSČ zařadila mezi nejsilnější československé politické strany: v době ustavujícího sjezdu v květnu 1921 vykazovala 350 000 členů! Později se jejich počet snižoval, do roku 1925 klesl na zhruba 93 000, ale již v březnu 1927 se strana honosila tím, že v jejich řadách je 138 000 členů. Do opravdu hluboké krize se dostala po V. sjezdu v únoru 1929, kdy na znamení nesouhlasu s novým politickým kursem z jejich řad odcházely desetitisíce členů včetně poslanců, senátorů i představitelů kulturních elit.

Vzdor těmto vnitrostranickým turbulencím a kolísání počtu členů patřila KSČ k těm politickým subjektům, které v parlamentních volbách dosahovaly nejlepších výsledků. Již v roce 1925 – v prvních volbách, které se po jejím založení konaly – získala 934 223 hlasů (13,2%) a 41 mandátů; byl to naprosto nečekaný úspěch. V českých zemích se stala nejsilnější stranou a v celorepublikovém průměru se umístila na druhém místě! Zásadní změnu nepřinesla ani bolševizace v roce 1929. Přestože volby, které se konaly v témže roce, stranu zastihly v hluboké vnitřní krizi, dosáhla i tentokrát významného úspěchu: hlas jí dalo 753 440 voličů (10,2%) a získala 30 mandátů. Ztratila tedy jen pětinu hlasů, být se tím z druhého místa propadla až na místo páté. Nelze nevidět, že jedním z důvodů úspěchu, kterého dosáhla, byl její internacionální charakter. Pro KSČ bylo charakteristické, že mezi menšinovými národnostmi dosahovala daleko větších volebních úspěchů než v číste českých oblastech.

Nový politický směr – Lidová fronta

K překonání hluboké krize, do níž se KSČ po V. sjezdu dostala, pomohly dva faktory. Především velká hospodářská krize, která vypukla právě v roce 1929 a která krutě zasáhla také československou ekonomiku. KSČ vsadila na radikální rétoriku, které rozuměly statisíce nezaměstnaných. Boj za práva dělnické třídy v letech velké hospodářské krize její prestiži výrazně prospěl. Druhým faktorem, který pomohl KSČ vyvést z vnitřní krize a izolace, byla skutečnost, že v první polovině třicátých let 20. století došlo ke změně politiky kominterny. Porážka Komunistické strany Německa v souboji s nacionálním socialismem v roce 1933 byla nejzávažnějším důkazem chybnosti dosavadního postupu. Moskevské vedení dospělo k závěru, že prioritou je nyní boj proti fašismu, a v důsledku toho se stala nezbytností dočasná podpora „měšťácké demokracie“ a spolupráce s ostatními protifašistickými silami. Současně vedení KSČ přikročilo ke změnám v národnostní politice: z úst komunistických řečníků přestala zaznívat radikální hesla o právu na sebeurčení

Pod Gottwaldovým vedením se KSČ radikalizovala, zaujala nepřátelské stanovisko vůči „buržoasní“ Československé republice a vyhlásila „boj třídy proti třídě“

až do odtržení. V roce 1938 strana vystupovala po boku těch sil, které odmítaly mnichovskou smlouvu a chtěly bránit demokratické Československo před Hitlerem, třeba i bez pomoci západních spojenců. Ale i předtím v některých vypjatých okamžicích významným způsobem ovlivnila vnitropolitický vývoj; například když v roce 1935 přispěla k tomu, že prezidentem republiky byl zvolen Edvard Beneš, nebo když její poslanci zvedli v parlamentě ruku pro návrh státního rozpočtu, který uvolňoval značné prostředky na obranu státu.

Vzhledem k početnosti své členské základny se Komunistická strana Československa – na rozdíl od komunistických stran ostatních středoevropských států – stala významným účastníkem národněosvobozenického boje. Druhá světová válka dokončila její přerod v politickou sílu přijatelnou pro většinu společnosti. Češi a Slováci paradoxně zapomněli na skutečnost, že českoslovenští komunisté poslušně akceptovali pakt Molotov–Ribbentrop a od roku 1939 až do napadení Sovětského svazu nacistickým Německem odmítali Benešovu odbojovou akci v Londýně. Češi a Slováci nechtěli vidět v komunistech politickou organizaci řízenou z ciziny, naopak stále větší část společnosti naslouchala jejich vlasteneckým proklamacím a slovan-skému horování. Mimořádný podíl na tom nepochybně mělo osobní angažmá Edvarda Beneše. Mnichov otrásl jeho pozici a abdikace 5. října 1938 zpochybnila jeho prezidentskou funkci. Vývoj války mu však nabídl možnost situaci změnit a vrátit se z exilu domů opět jako uznávaná hlava státu. Beneš si uvědomoval význam komunistů a Sovětského svazu pro uskutečnění svého úmyslu a snažil se získat jejich podporu. Myšlenky, které vyjadřoval ve svých spisech, vzbuzovaly představu, že Sovětský svaz (stále ovládaný Stalinem) je státem výrazně se odlišujícím od krvavé diktatury třicátých let a Komunistická strana Československa že je demokratickou politickou silou, která si zaslouží důvěru občanů. Když Edvard Beneš hledal pro Československo nového spojence místo Francie a Velké Británie, viděl jej právě v Sovětském svazu. Stěží by však mohl dosáhnout spojení s Kremlem, kdyby ignoroval československé komunisty. Proto od roku 1943, kdy v Moskvě podepsal spojeneckou smlouvu, jednal i s představiteli KSČ jako s důvěryhodnými partnery a pomohl je legalizovat v očích široké veřejnosti v okupované vlasti. Komunisté se díky Benešovu postupu stali ministry československé vlády, která se do vlasti vracela z Londýna přes Moskvu. Reprezentovala nový politický systém Národní fronty Čechů a Slováků a komunisté byli jeho hlavními architekty. Při jednáních o podobě nové republiky měli hlavní slovo a představitelé demokratických stran přicházeli jen s dílčími připomínkami, z nichž většinu stejně neprosadili.

Specifická cesta KSČ k socialismu

Podstatou Národní fronty Čechů a Slováků bylo zamezení činnosti těch politických sil, které se v předválečném období orientovaly pravicově. Košický vládní program je všechny paušálně označil za „fašistické“ a obvinil je, že se „těžce provinily na zájmech národa a republiky“. Proto nemohly po roce 1945 obnovit svou existenci nejen skutečně fašistické strany, ale ani demokratické strany jako Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (agrární). Činnost v českých zemích obnovily jen čtyři strany – Československá sociální demokracie, Československá strana národně socialistická, Komunistická strana Československa a Českosloven-

Po napadení Sovětského svazu Německem v roce 1941 se KSČ zapojila do národněosvobozeneckého zápasu. Vedení KSČ, které odešlo do exilu v Moskvě, se snažilo ke svým politickým cílům využít československé vojenské jednotky v SSSR

ská strana lidová – a na Slovensku dvě – Demokratická strana a Komunistická strana Slovenska.

Skutečnost, že tři ze čtyř politických stran povolených v českých zemích se hlásily již ve svém názvu k socialismu, mnohé vypovídá o charakteru „lidové demokracie“, kterou vláda Národní fronty budovala. Levicový charakter státu posiloval i fakt, že komunisté v novém kabinetu obsadili klíčová místa: předseda Komunistické strany Československa Klement Gottwald a předseda Komunistické strany Slovenska Viliam Široký se stali náměstký předsedy vlády, komunisté ovládli mi-

nisterstvo vnitra, ministerstvo školství a osvěty, ministerstvo informací, ministerstvo zemědělství, ministerstvo ochrany práce a sociální péče, a navíc měli státního tajemníka na ministerstvu zahraničních věcí. Premiérem byl levicově orientovaný sociální demokrat Zdeněk Fierlinger, který se po únoru 1948 stal členem nejužšího vedení KSČ. Komunisté tak získali na vývoj věcí veřejných v Československu rozhodující vliv.

Vedení KSČ se navíc vracelo do vlasti s jasným plánem na ovládnutí nových orgánů státní správy. Dosavadní obecní, městské a okresní úřady měly nově nahradit národní výbory, které vznikaly na všech úrovních státní správy zcela spontánně, aniž je kdokoli volil. Právě této okolnosti se komunisté chystali využít ve svůj prospěch. V Ruském státním archivu sociálněpolitické historie v Moskvě (RGASPI) je uchován Gottwaldův dopis Jiřímu Dimitrovovi, bývalému šéfovi Komunistické internacionály, z 3. února 1945, v němž mu sděluje, že „Vzhledem k možnosti, že v nejbližší době pronikne Rudá armáda do českých zemí, zejména do důležitého průmyslového revíru Moravské Ostravy, považujeme za nutné vyslati z Moskvy na místo skupinu českých partijských pracovníků, kteří by ihned přistoupili k výstavbě organizací strany na osvobozeném území, k organizaci Národních výborů a k mobilisaci mas na podporu Rudé armády.“

Na osvobozeném území rychle rostla síť organizací komunistické strany. K 3. březnu 1945 vykazovala 475 304 členů, 31. prosince 1945 již 965 616 členů a na jaře překročila milion – 15. března 1946 měla KSČ 1 007 834 členů, 30. května 1946 již 1 158 193. Důvodů tohoto vývoje bylo nepochybně víc, k těm důležitým patřila změna rétoriky vedoucích představitelů KSČ. Po roce 1945 již nebylo možno z úst Klementa Gottwalda ani jeho nejbližších spolupracovníků slyšet, že se jezdí do Moskvy učit, jak buržoazii „zakroutit krk“. Naopak tvrdil, že KSČ chce vést zemi k socialismu svou „vlastní, specifickou“ cestou a že nastolení diktatury proletariátu nebude v Československu nutné, stejně jako nebude třeba například zakládat kolchozy. V praktické politice splývala myšlenka „specifické cesty k socialismu“ s koncepcí tzv. národní a demokratické revoluce. Jejím předpokladem a součástí byly hluboké změny, kterými mělo Československo po skončení války projít a o nichž komunisté hovořili od podzimu 1943.

Nový slovník a nová politika KSČ ji zajistily rostoucí přízeň veřejnosti, která se projevila vítězstvím v prvních poválečných volbách do Národního shromáždění, konaných 26. května 1946. V českých zemích v nich zvítězila Komunistická strana Československa, která získala 93 poslaneckých mandátů a 40,17 % všech odevzdaných hlasů. Komunistická strana Slovenska dostala 30,37 % hlasů a 21 mandátů. Vítězné volby postavení komunistů v Československu ještě upevnily. Gottwald jakožto předseda vítězné strany se stal předsedou nově jmenované vlády. Vedle ministerstev, která spravovali v kabinetu předchozím, nově obsadili také ministerstvo financí a ministerstvo vnitřního obchodu. Jejich vliv na vývoj státu tak výrazně vzrostl, tím spíše, že ve všech resortech, jejichž činnost řídili, dosazovali na vedoucí místa své soudruhy, případně lidi, které si dokázali nějakým způsobem zavázat.

Vedení strany v této době dospělo k závěru, že by se dalo dosáhnout moci ještě výraznějším úspěchem ve volbách, plánovaných na rok 1948. Svůj úmysl skrývali za heslem „dosažení většiny národa“, které Gottwald a jeho spolupracovníci v roce 1947 opakovali velmi často. Poprvé zmínka o této možnosti padla na schůzi před-

V únoru 1948 využilo vedení KSČ vládní krize, kterou vyvolali demokratičtí ministři, a s masovou podporou československé veřejnosti provedlo v zemi politický převrat. Následovalo čtyřicetileté období komunistické totality

sednictva ÚV KSČ 28. května 1946, bezprostředně po vyhlášení výsledků voleb. Veřejně s ní Gottwald vystoupil na zasedání ÚV KSČ 22. ledna 1947. Prostředkem k „získání většiny národa“ – byť ne samozřejmě jediným – měl být masový nábor nových členů Komunistické strany Československa. Hned v prvních dnech roku 1947 rozhodlo vedení strany o zahájení tzv. získávací kampaně, jejímž úkolem bylo „posílení KSČ o tisíce nových členů“, především z řad rolníků, ale také živnostníků, inteligence, mládeže a žen. V době od 1. února do konce května 1947 vstoupilo do strany 66 813 nových členů. V červnu téhož roku se ústřední výbor KSČ rozhodl v získávání nových členů pokračovat a stanovil cíl zvýšit jejich počet na 1 250 000. A 24. srpna 1947 vyhlásil Gottwald v Brně-Líšni nový úkol: zvýšit do května 1948, kdy měly proběhnout nové parlamentní volby, počet členů strany na 1,5 milionu. Touto cestou se mělo zajistit, že KSČ získá ve volbách v květnu 1948 minimálně 3 miliony hlasů. Díky tomu mohla KSČ k 25. únoru 1948 vykazovat dokonce 1 409 661 členů.

Mezinárodněpolitický vývoj, zvyšování napětí mezi státy vítězné protihitlerovské koalice a zostřování studené války vedly sovětské vedení k závěru, že myšlenka „specifických cest k socialismu“ je za dané situace překonaná a že je třeba ji opět nahradit bezpodmínečnou poslušností jednotlivých stran vůči Moskvě. V praxi se to na podzim 1947 projevilo založením Informačního byra komunistických stran, které mělo sehrát roli koordinačního orgánu mezinárodního komunistického hnutí. Vedení KSČ vycítilo změněnou atmosféru v Moskvě a koncepci „vlastní, specifické cesty k socialismu“ začalo pozvolna opouštět. Podnikalo naopak různá mocenská opatření, která měla pozici strany ve společnosti dále posílit. Ta se soustředila především na policii, Sbor národní bezpečnosti a její tajnou složku Státní bezpečnost, do jejichž struktur dosazovala své členy. Souběžně s tím skandalizovala nepohodlné činitele jiných politických seskupení – někteří z nich dokonce skončili na základě falešných obvinění ve vazbě. Zasedání ÚV KSČ v listopadu 1947 ukázalo, že heslo „specifické cesty KSČ k socialismu“ je již vyprázdněno, jakkoli je vedení strany nepřestalo používat ani nyní, a že se naopak připravovalo na mocenský střet s demokratickými silami v zemi.

Strana u moci

Zostřování třídního boje

V důsledku nešťastné demise, kterou demokratičtí ministři podali 20. února 1948, vypukla v Československu vládní krize, která vyvrcholila státním převratem a nastolením neomezené vlády KSČ. V průběhu této události, jedné z nejvýznamnějších v československých dějinách 20. století, dokázala komunistická strana dokonale využít pozic, které si vybudovala ve státním aparátu, policii i armádě, dokázala využít podpory, jíž se těšila v nejširších vrstvách veřejnosti, a zavedla totalitní režim, který zásadním způsobem změnil charakter republiky a tím, že trval déle než čtyři desetiletí, změnil i charakter československé společnosti.

Zdá se, že vedení KSČ bezprostředně poté, co se ve státě chopilo moci, žilo v iluzích, že bude moci zemi řídit podle svých představ a že nebude nuceno slepě a bezvýhradně poslouchat pokyny z Moskvy. Gottwald ani jeho spolupracovníci ovšem netušili, že Sověti jejich činnost již delší dobu hodnotili kriticky. Již 5. dubna 1948

Komunistický teror proti všem, které pokládali za své nepřátele, se nakonec obrátil do jejich vlastních řad. V listopadu 1952 stanul před soudem generální tajemník KSČ Rudolf Slánský, byl označen za hlavu spiknutí proti republice, odsouzen k trestu smrti a popraven. Trauma politických procesů se svými členy KSČ nikdy nepřekonala

odeslali pracovníci sekretariátu ústředního výboru Vsesvazové komunistické strany (bolševiků) nejvyšším sovětským činitelům dokument „O některých chybách Komunistické strany Československa“, v němž v podstatě celou politiku strany po roce 1945 odmítli. Zatím se sice nepodařilo zjistit, jakým způsobem bylo vedení KSČ o sovětských výhradách informováno, že se to však stalo v průběhu léta 1948, je nesporné. Projevilo se to zásadní změnou politiky strany a vyhlášením teze o zotřívání třídního boje.

V praxi začalo bezohledné tažení proti skutečným i domnělým nepřítelům nového režimu přijetím zákona 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, zakládáním táborů nucených prací, politickými procesy s představiteli nekomunistických stran, zotřívoucí cenzurou a tvrdou kádrovou politikou, znemožňující společenské uplatnění lidí jiného smýšlení. Komunistický režim zahájil tažení proti církvím, zejména proti církvi římskokatolické, uzavřel kláštery, rozehnal duchovní řády, uvěznil vedoucí představitele církevního života a znemožňoval náboženské aktivity občanů. V oblasti hospodářské byla zavedena tuhá centralizace a plánování výroby, hned v roce 1948 byl po sovětském vzoru vyhlášen první pětiletý plán, bylo dokončeno znárodnění (což mělo za důsledek likvidaci i těch nejmenších živností a řemesel) a byla zahájena násilná kolektivizace zemědělství,

kteřá vedla k rozvratu zásobování a způsobila nedostatek základních životních potřeb. Československo se stalo satelitem sovětské zahraniční politiky a na příkaz Moskvy nastoupilo kurs prudké militarizace, která ovšem vysoce překračovala jeho možnosti. V důsledku všech těchto skutečností se počátkem padesátých let dostalo do hluboké hospodářské, sociální i politické krize, z níž komunistický režim musel najít východisko za každou cenu.

Hledání nepřátel ve vlastních řadách

Sovětsko-jugoslávská roztržka, k níž došlo v roce 1948, měla za důsledek, že se Stalin vrátil k osvědčené praxi politických procesů třicátých let. Zatímco tehdy se jejich oběti stali sovětsí funkcionáři, kteří mu byli nepohodlní, nyní přišla řada na vedoucí představitele komunistických stran satelitních států. Po procesech v Albánii, Bulharsku a Maďarsku, kde byli vybraní činitelé tamních komunistických stran odsouzeni k trestu smrti a popraveni, došla řada i na Československo. Pravda je, že Gottwald si tuto praxi nepřál, nakonec však ustoupil a dal souhlas k zatčení svých nejbližších spolupracovníků, včetně generálního tajemníka KSČ Rudolfa Slánského. V listopadu 1952 proběhl v Praze soudní proces s „vedením protistátního spikleneckého centra“, v němž bylo obžalováno 14 osob, které donedávna zastávaly ve stranickém a státním životě rozhodující funkce; 11 z nich bylo odsouzeno k trestu smrti a popraveno, tři skončily ve vězení s doživotním trestem. Uvězněno bylo ovšem daleko více komunistických funkcionářů, kteří stanuli před soudem později a byli také odsouzeni k vysokým trestům odnětí svobody. Odhalování „nepřátel ve vlastních řadách“ se neomezovalo jen na zatýkání a věznění, mělo za důsledek také rozsáhlé čistky ve stranickém a státním aparátu a poměrně silné personální zemětřesení. Na tyto vyhozené, uvězněné a popravené soudruhy, kteří ještě nedávno rozhodovali o životě země, byla svalena zodpovědnost za neúspěchy, s nimiž se republika musela potýkat. Ke zlepšení situace to ovšem nevedlo, k ekonomické a sociální krizi komunistického režimu se navíc přidala i krize politická, která vyvrcholila v roce 1953 Stalinovou a Gottwaldovou smrtí.

Zatímco v Sovětském svazu samotném, jakož i v některých jiných komunistických státech, začalo již brzy po Stalinově smrti docházet k pokusům o revizi procesů s odsouzenými komunistickými funkcionáři, vedoucí činitelé KSČ se tomu bránili. Když k ní nakonec přece jen přikročili, bylo to až na pokyn z Moskvy, a ještě neochotně a polovičatě. Strana tuto choulostivou záležitost zásadně nevyřešila v první polovině šedesátých let, kdy proběhly první pokusy o rehabilitace, ani v roce 1968, kdy tomu zabránila sovětská okupace, ani v letech pozdějších, kdy to znemožnila normalizace. Zátěž politických procesů a poprav svých vedoucích činitelů si Komunistická strana Československa s sebou nesla až do konce existence a nikdy se s tímto traumatem nedokázala vyrovnat.

Destalinizace

Po Stalinově a Gottwaldově smrti se v Moskvě i v Praze ujalo moci tzv. kolektivní vedení, v SSSR reprezentované především Lavrentijem Pavlovičem Berijou a Nikitou Sergejevičem Chruščovem, v Československu pak Antonínem Zápotockým a Antonínem Novotným. V obou zemích se však brzy rozhořel vnitrostranický boj

Pokus o demokratizaci komunistického režimu a vybudování demokratického socialismu v Československu skončil 21. srpna 1968 sovětskou okupací

o větší díl moci, z něhož vyšli vítězně Chruščov a Novotný. Na vývoj v Československu měly změny v Sovětském svazu zásadní vliv. Zatímco v Praze nové vedení nemělo v úmyslu na dosavadní politice nic měnit, sovětské vůdce byli jiného názoru. Na rozdíl od Stalina si uvědomovali, že orientace na novou světovou válku je pro Sovětský svaz zničitelná. Proto možnou ozbrojenou konfrontaci nahradili „soupeřením myšlenek a idejí“ a hlásili se k mírovému soužití států s odlišným společenským zřízením. To umožnilo snížit výdaje na zbrojení a početní stav armády. Sověti si do Kremle pozvali vedoucí představitele NDR a Maďarska a doslova jim uložili tuto politiku sledovat rovněž. A nejen to, přikázali jim také zpomalit tempo kolektivizace zemědělství, klást větší důraz na zvyšování životní úrovně pracujících a věnovat pozornost revizi politických procesů. Ani představitelé KSČ nezůstali stranou, rovněž československá stranická a státní delegace musela odjet do Moskvy, kde dostala jasné pokyny pro další činnost. Ty byly plněny bezvýhradně: také Československo omezilo výdaje na zbrojení, postupně snížilo počet vojáků ve zbraní, přerušilo násilnou kolektivizaci zemědělství, přijalo opatření ke zvyšování životní úrovně pracujících, zrušilo nachystané další kroky proti katolické církvi. Zamýšlené tvrdé postihy proti těm, kdo dávali najevo nesouhlas s peněžní reformou v roce 1953, byly mírnější, než jakými Zápotocký vyhrožoval. Všechna tato opatření přinesla své ovoce. V kombinaci s opakovaným snižováním státních maloobchodních cen v letech 1953–1956 se komunistickému režimu podařilo odstranit nejvážnější příčiny nespokojenosti československých pracujících a opět získat na svou stranu ty, kteří v předchozích letech propadali pochybnostem o správnosti své podpory komunistické vládě.

Úspěch nové politiky se projevil v roce 1956, který přinesl krizi komunistického bloku. Nejprve XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu odhalil zločiny tzv. Stalinova kultu osobnosti. Pak dělnické nepokoje v Polsku, provázené změnami na nejvyšších postech tamní komunistické strany, a především protikomunistická revoluce v Maďarsku ohrožily stabilitu sovětského panství. Avšak komunistický režim v Československu vyšel z této zkoušky neoslaben, ba posílen, a Komunistická strana Československa se právem honosila masovou podporou většinové společnosti. Dokonce mohla v následujících letech zahájit další etapu združstevňování zemědělství, které dovedla k úspěšnému konci, a v roce 1960 proklamovala, že socialismus v Československu zvítězil. Československo bylo prohlášeno socialistickou republikou a nově přijatá socialistická ústava vyhlásila vedoucí roli KSČ ve společnosti.

Pokus o reformu socialismu

Počátkem šedesátých let se československá ekonomika dostala do velkých potíží, které odhalily neefektivnost dosavadního způsobu řízení a ukázaly nezbytnost hospodářských reforem. Shodou okolností právě v této době nastupovala do veřejného života – včetně vrcholných orgánů KSČ – nová generace, která nebyla spjata se stalinskými praktikami předchozích let. Třetím významným faktorem, který ovlivnil vývoj československé společnosti, byl dopad mocenského boje uvnitř KSSS, který vyvrcholil jejím XXII. sjezdem v roce 1961. V závěru sjezdu byla vyhlášena koncepce „všelidového státu“ v SSSR, který měl nahradit dosud uplatňovanou diktaturu proletariátu. K těmto myšlenkám se přihlásil i XII. sjezd KSČ v roce 1962.

Režim tzv. normalizace, nastolený v sedmdesátých a osmdesátých letech, dokázal myšlenku socialismu, která se dlouhá léta těšila podpoře české a slovenské veřejnosti, dokonale zdiskreditovat

V důsledku toho došlo v politice KSČ k liberalizaci, která se projevila nejen snahou o změnu hospodářské politiky, ale také uvolněním cenzury, zmírněním třídních hledisek v kádrové politice a větší mírou osobní svobody lidí. Pozitivní dopad těchto změn se projevil zvýšením životní úrovně a bouřlivým rozvojem československé kultury. V důsledku toho se s komunistickým režimem dokázal ztotožnit stále větší počet obyvatel země. Představovali si ovšem, že reformy, kterými procházeli, budou pokračovat a míra „socialistické demokracie“ se bude zvyšovat. Tehdejší první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný však byl přesvědčen, že změny dosáhly samé hranice únosnosti a že je třeba je zastavit. Prosadit tuto myšlenku se pokusil na XIII. sjezdu KSČ v roce 1966, avšak nebyl úspěšný. Stoupenci dalších reforem měli mezi delegáty tak silné zastoupení, že se Novotnému zvratu dosavadní politiky dosáhnout nepodařilo, naopak, jeho doposud neotřesitelná pozice se začala oslabovat. Když navíc vyhrotil své spory se slovenskou politickou reprezentací, bylo jeho další setrvání v čele strany neudržitelné.

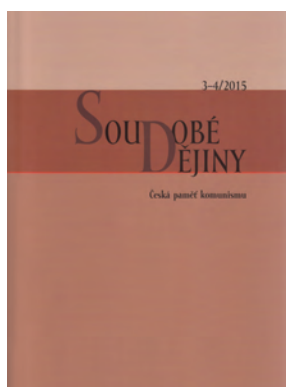
Stoupenci reforem si na zasedání ÚV KSČ v prosinci 1967 a v lednu 1968 vynutili odchod Antonína Novotného z nejvyšší stranické funkce a novým prvním tajemníkem zvolili Alexandra Dubčeka. To otevřelo dveře dalším ekonomickým a politickým změnám, které vyústily v hnutí za demokratický socialismus. Po lednu 1968 prováděla Komunistická strana Československa takovou politiku, která dokázala přesvědčit nejširší vrstvy veřejnosti, že spojení socialismu a lidské svobody je možné. V Československu byla jako v jediném komunistickém státě v roce 1968 zruše-

na cenzura, KSČ připustila otevřenou diskusi o temných kapitolách své minulosti a iniciovala přijetí zákona o rehabilitaci obětí své politiky. Na novém základě byly upraveny vztahy mezi Čechy a Slováky, byl schválen zákon o federalizaci republiky a připravovány zákony umožňující pronikavé reformy ekonomické. Vývoj v Československu naplňoval občany nadšením, lidé masově vstupovali do KSČ, aby podpořili její politiku, strana tehdy stála na vrcholu popularity.

Všechny tyto skutečnosti však současně vyvolávaly znepokojení a odmítavé reakce v ostatních komunistických státech – Polsku, Německé demokratické republice a především v Sovětském svazu. Politika československého stranického vedení vyvolávala v jejich vůdcích pocit, že strana nemá vývoj pod kontrolou a že socialismus je v Československu ohrožen. Dubček a jeho spolupracovníci je nedokázali přesvědčit o opaku. Pravda ovšem byla taková, že zdrcující většina československé veřejnosti socialismus neodmítala, ohrožena byla jen jeho stalinistická podoba, přežívající v ostatních komunistických státech, což pro ně bylo stejně nepřijatelné. Důsledkem všech těchto skutečností byl vojenský zásah států Varšavské smlouvy a okupace Československa 21. srpna 1968. Následná kapitulace Dubčekova vedení a předání moci skupině prosovětských politiků, reprezentovaných Gustávem Husákem, znamenaly konec pokusů o reformu socialismu a jeho sloučení se svobodou.

Normalizace a zhroucení

Následující dvacetiletí, charakterizované hlubokou deziluzí, duševní impotencí komunistické strany a jejího vedení, naprostou ztrátou perspektiv, nehybným zaháněním normalizačního režimu a neskrývanou závislostí země na Moskvě, vedlo většinou část československé společnosti k vnitřnímu rozchodu s myšlenkou socialismu a zbavilo ji ochoty angažovat se ve prospěch Komunistické strany Československa. Po nástupu Husákova prosovětského vedení do čela strany bylo z jejich řad 160 000 členů vyškrtnuto a 90 000 vyloučeno. V důsledku toho přišli i o své pracovní zařazení, o možnost veřejně se angažovat a *de facto* se z nich stali občané druhé kategorie. Na jejich místa nastoupili lidé ve své většině neschopní tvůrčího myšlení, obávající se jakýchkoli změn, jejichž jedinou předností bylo disciplinované plnění pokynů stranického vedení. Komunistické Československo se postupem doby dostalo do hluboké politické, společenské i ekonomické krize, z níž nebylo schopno nalézt východisko. Pro režim byla situace o to horší, že již nemohl hledat oporu v Sovětském svazu jako doposud, neboť i tam začalo po nástupu M. S. Gorbačova docházet k hlubokým změnám, s nimiž se československé vedení nedokázalo ztotožnit. Nové realitě, která v roce 1989 vznikla zhroucením komunistických režimů v Polsku, Maďarsku a východní části Německa v důsledku sovětské neochoty angažovat se v jejich prospěch, již vedení KSČ nedokázalo vzdorovat. Bez vážnějšího odporu předalo moc formující se občanské opozici a nepokusilo se bránit přeměně Československa v demokratický stát. Značná část veřejnosti předpokládala, že po zhroucení komunistické moci bude Komunistická strana Československa postavena mimo zákon a původci její politiky po zásluze potrestáni. Z mnoha důvodů se to však nestalo. Strana – poté, co se verbálně rozešla se svou zločinnou minulostí – zůstala i nadále politickým subjektem, který vyvíjel veřejnou činnost, zůstal zastoupen v parlamentu a měl své reprezentanty

Časopis *Soudobé dějiny* přináší odborné studie zaměřené na dějiny KSČ a komunistického režimu v Československu

i v ostatních zastupitelských orgánech všech stupňů. Až rozpad jednotného československého státu způsobil také konec Komunistické strany Československa. Po odchodu slovenských komunistů se ta její část, která začala vyvíjet činnost v nově vzniklé České republice, přejmenovala na Komunistickou stranu Čech a Moravy a prohlásila se za stranu zcela novou, od bývalé Komunistické strany Československa odlišnou.

Zkoumání dějin Komunistické strany Československa

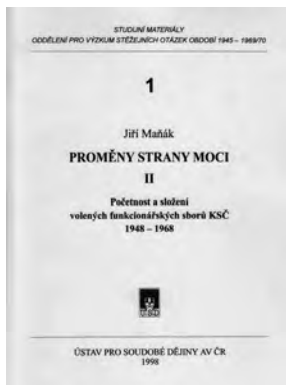
V období existence komunistického režimu bylo objektivní zkoumání dějin KSČ fakticky vyloučeno, přestože existovaly různé instituce, které se podle svého názvu měly tomuto úkolu speciálně věnovat, jako byl například Ústav dějin KSČ, Muzeum Klementa Gottwalda nebo různá muzea dělnického hnutí, existující v Praze

i mimo ni. Ovšem podřízenost vědeckého poznání politické doktríně a nepřístupnost archivních materiálů vzniklých činností KSČ tento výzkum znemožňovaly. Snad jen některé práce z šedesátých let lze považovat za přínosné vzhledem k novému úhlům pohledu, které jejich autoři zvolili – zejména studie Michala Reimana, Karla Kaplana či Václava Brabce. Stejně tak byly podnětné i studie v samizdatech, kterých někteří historikové, vyhození ze svých pracovišť v období normalizace (například Milan Otáhal) využili jako jediné platformy umožňující jim publikovat. Rovněž činnost českých vědců v exilu, např. již zmiňovaného Karla Kaplana, byla částečnou výjimkou, stejně jako práce některých zahraničních badatelů, například Jacquesa Rupnika, který se pokusil o první syntézu dějin KSČ od jejího vzniku po převzetí moci (vyšla v roce 1981 v Paříži). Ale i ony byly limitovány nemožností studovat původní prameny.

Teprve pád komunistické moci a zejména zpřístupnění písemností KSČ pro nezávislé zkoumání a jejich předání do správy Národního archivu, stejně jako o něco pozdější vytvoření Archivu bezpečnostních složek, vytvořilo podmínky pro získání nezkreslených informací o činnosti a vývoji Komunistické strany Československa a její politice, jakož i o činnosti jí ovládaných mocenských orgánů. V roce 1990 vzniklo z iniciativy historické komise Občanského fóra pracoviště pro nezávislý výzkum československých dějin v období 1938–1989 – Ústav pro soudobé dějiny Československé akademie věd (dnes Akademie věd ČR). Všestranné poznání komunistické minulosti vnímala osvobozená společnost jako jednu z podmínek svého zařazení do evropského demokratického společenství. Přestože se ÚSD od samého začátku zaměřuje i na jiná období soudobých dějin, orientace na zkoumání komunistického režimu – a zprostředkovaně i samotné Komunistické strany Československa – byla vždy prioritní. Jeho pracovníci řešili celou řadu výzkumných projektů, které se zaměřovaly na některé dílčí problémy dějin KSČ, resp. její vlády, a které byly podpořeny grantovými agenturami GA AV ČR a GA ČR: mj. *Kádrová politika KSČ z hlediska teorie elit: prvních pět let komunistické vlády* (2003), *Komunistické Československo na přelomu 50. a 60. let. Od utužování režimu k liberalizaci 1958–1963* (2004–2006), *Krise komunistického systému v Československu 1953–1957* (2000–2002) a řada dalších. O sumarizující pohled na celou problematiku usiloval výzkumný projekt *KSČ a radikální socialismus v Československu 1918–1989* (2001–2005, řešitel prof. Zdeněk Kárník) a na něj navazující *Komunistická strana Československa a bolševismus* (2008–2012, řešitel prof. Jiří Kocian). Z projektů vzešly odborné studie publikované např. ve sbornících *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu* (celkem 8 svazků, které vyšly v letech 2003 až 2011) a především obsáhlý rukopis dějin Komunistické strany Československa, jehož vydání připravuje Nakladatelství Academia. Dosažené výsledky bádání v tomto směru jsou však publikovány i v dalších edičních řadách, které byly založeny v nedávné době: *Hlasy minulosti* (od roku 2003) a *Česká společnost po roce 1945* (od roku 2004). Významnou roli při zkoumání dějin KSČ a jejího režimu sehrává i Centrum orální historie, které v rámci ústavu vzniklo v roce 2000 z iniciativy prof. Miroslava Vaňka.

Česká společnost si uvědomuje nezbytnost zkoumání nejnovějších kapitol svého vývoje, včetně tak tragických, jako bylo čtyřicetileté období vlády KSČ. Proto vedle Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR umožnila i vznik dalších pracovišť, která

se mu věnují, především Ústavu pro studium totalitních režimů. Z logiky věci obě instituce na výzkumu dané problematiky spolupracují. Stejně tak ÚSD kooperuje i s jinými pracovišti, například vysokými školami, muzei apod. Vzdor tomu, že se historikům z Ústavu pro soudobé dějiny podařilo zpracovat první původní, na základě studia archivních pramenů založený přehled dějin KSČ a komunistického režimu, jejich práce není zdaleka skončena. Doposud chybí odpovědi na celou řadu dílčích otázek, které mají pro zdravý vývoj české společnosti mimořádný význam.

Publikace věnované dějinám KSČ, které vydává ÚSD AV ČR, jsou výstupy výzkumných projektů řešených jeho zaměstnanci

Na přelomu století prošel ústav významnou generační výměnou: zakladatelská skupina historiků byla postupně vystřídána badatelkami a badateli, kteří svá studia absolvovali už v nových poměrech po roce 1989 a k výzkumu nedávné historie přistupují vybaveni jiným rozhledem a rozdílnou životní zkušeností. V souvislosti s rozvojem nových metod a rozšířením těžiště výzkumu, mj. i na období demokratické transformace po roce 1989, byly zřízeny i nové ediční řady: *Hlasy minulosti* (od roku 2003), *Česká společnost po roce 1945* (od roku 2004). Od roku 2002 do roku 2011 pracovalo při ústavu z rozhodnutí vlády ČR Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války. V letech 2002–2004 při ústavu pracovalo jedno ze společných pracovišť Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR – Výzkumné centrum pro dějiny vědy; v této souvislosti bylo k ústavu delimitováno oddělení dějin vědy a výzkumný záměr ÚSD byl rozšířen i tímto směrem. V roce 2003 byla zřízena brněnská pobočka ústavu. Nyní je ústav členěn do čtyř vědeckých útvarů: oddělení dějin okupace a budování socialismu, oddělení reálného socialismu, oddělení pozdního socialismu a postsocialismu a kabinet dějin vědy. Paralelně s touto strukturou existuje struktura menších center (mj. Centrum orální historie, Centrum pro studium studené války a jejích dopadů) a flexibilních, někdy jen na určitou dobu existujících pracovních skupin a týmů.

Dnes je Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., zavedeným pracovištěm standardně spolupracujícím s historickými pracovišti po celém světě. Zároveň nadále plní pro obor soudobých dějin v českém prostředí nezastupitelné úlohy: spravuje unikátní oborovou knihovnu a rozsáhlé sbírky dokumentace s těžištěm k roku 1968 a 1989 otevřené veřejnosti, systematicky buduje i dokumentaci k dějinám po roce 1989. Vydává kritické edice, historiografické práce v několika edičních řadách a od roku 1993 oborový časopis *Soudobé dějiny*, který od roku 2013 vychází také v anglické mutaci pod názvem *Czech Journal of Contemporary History*.

Komunistická strana Československa ovlivňovala vývoj v naší zemi a život jejích obyvatel zásadním způsobem po dobu delší než 40 let. Přesto dodnes nebyly vydány ani v češtině, ani ve slovenštině vědecky zpracované dějiny této strany. Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, v. v. i., který vznikl po pádu komunistického režimu, se studiu dějin KSČ a její vlády soustavně a dlouhodobě věnuje. Výsledkem jeho činnosti je řada řešených výzkumných projektů, stovky odborných studií a desítky vědeckých publikací. V současné době připravuje s Nakladatelstvím Academia k vydání souhrnný přehled dějin KSČ.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

Jan Vít: **Jan Patočka (English edition)**

Štefan Pilát: **Gorazd**

František Čajka: **Sázavský klášter**

V EDICI MIMO JINÉ VYŠLO:

Jan Vít: **Jan Patočka**

Zdeněk R. Nešpor: **Česká sociologická encyklopedistika**

Jaroslav Pánek: **Český historický ústav v Římě**

Edice Věda kolem nás | Prostory společné paměti

Českoslovenští komunisté a jejich strana | Markéta Devátá, Jiří Kocian, Jiří Pernes

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba WOW, spol. s r. o. Odpovědná redaktorka Petra Královcová. Vydání 1., 2017. Ediční číslo 12243. Tisk WOW, spol. s r. o., Washingtonova 1567/25, 110 00 Praha 1.

ISSN 2464-6245

Evidováno MK ČR pod e. č. E 22344

Další svazky získáte na:

www.vedakolemnas.cz | www.academia knihy.cz | www.eknihy.academia.cz